

Till statsrådet och chefen för
Jordbruksdepartementet
Eskil Erlandsson

Regeringen beslutade vid sitt sammanträde den 8 december 2005 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att analysera gällande älgförvaltningssystem och vid behov lämna förslag till en förändrad älgförvaltningsmodell. Statsrådet Nykvist förordnade samma dag direktören Jan Hyttring som särskild utredare för detta uppdrag.

Tilläggsdirektiv har sedan beslutats vid regeringens sammanträde den 21 december 2006 varvid utredningstiden förlängts. Utredaren ska redovisa uppdraget senast den 31 augusti 2007.

Regeringen beslutade vid regeringssammanträde den 31 augusti 2006 att överlämna en begäran om ändring i jaktförordningen (1987:905) till utredningen om älgförvaltningen (Jo 2005:06).

Härmed överlämnas utredningens betänkande En bättre viltförvaltning med inriktning på älg.

Uppdraget är härmed slutfört.

Mullsjö den 31 augusti 2007

Jan Hyttring

Innehåll

Sammanfattning av uppdraget.....	7
Bakgrund.....	7
Gällande rätt	8
Sammanfattning av utredningens förslag	11
Älgstammens utveckling i historiskt perspektiv	11
Avskjutningen av älg de senaste fem åren	12
Skog/vilt-balansen.....	13
Test av modell för årlig inventering av betestryck och populationsmätningar av klövvilt.....	15
Förslag	17
Det föreligger stort behov av opartisk inventering av vilttäthet och betestryck.....	17
Behov av en förändrad och utvecklad ÄBIN (älgbetesinventering)	17
Behov av återkommande inventeringar.....	18
Förslag till bildande av viltförvaltningsområden för älg.....	19
Nuvarande licenstilldelningar avskaffas och ersätts med skötselplan för viltförvaltningsområden	20
Data för förvaltning	21
Nuvarande älgskötsel- och viltvårdsområden	21

Nuvarande jaktområden.....	22
A-område	22
B-område.....	22
K-område	22
E-område.....	23
Ä-område	23
Föreslagen förändring av älgförvaltningen	23
Förslag till lagtext	
för bildande av viltförvaltningsområde för älg.....	27
Allmänna bestämmelser	27
Ansvar för viltförvaltningsområdet.....	27
Skötselplan	28
Överklagande.....	29
Föreslagna ändringar i jaktlagen (1987:259).....	30
Viltvården.....	30
Jakten	30
Avgifter	31
Hur beslut får överklagas.....	32
Förslag till förändringar i jaktförordningen (1987:905)	33
Jakten efter älg.....	33
Föreskrifter om licensjakt.....	34
Älgavgift m.m.	34
Förslag till nytt avgiftssystem.....	36
Begäran om ändring i jaktförordningen (1987:905).....	37
Viltolyckor.....	37
Älgstammens jaktvärde.....	38
Övrigt.....	38
Bilaga 1: Kommittédirektiv.....	39
Bilaga 2: Tilläggsdirektiv.....	47

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare skall analysera den nuvarande älgförvaltningen. Om det finns behov av förändringar ska utredaren lämna ett förslag som bygger på en förvaltningsmodell som är anpassad till älgstammens lokala ekologiska förutsättningar. Målet ska vara en livskraftig älgstam av hög kvalitet där stammen är i långsiktig balans med betesresurserna och älgstammens storlek genom lämplig avskjutning är anpassad till betestillgången, de areella näringarna och trafiksäkerheten. En enkel, rättssäker och kostnadseffektiv administration ska eftersträvas. Förslag ska lämnas på nödvändiga författningsändringar.

Bakgrund

Jakten är viktig för många i samhället som rekreation och som en del av försörjningen. Älgjakten intar här en särställning. Älg är dessutom ett viktigt bytesdjur för landets största rovdjur, varg och björn. Den svenska älgstammen har under det senaste seklet genomgått en väldig förändring genom ett förändrat skogsbruk som har skapat stora mängder älgbete och en älgförvaltning som varit starkt inriktad på att öka älgstammen. Genom ökat kalvskytte och sparade kor ökade från 1960-talet reproduktionen markant och gav förutsättningar för den s.k. Älgexplosionen från 1970-talet, som kulminerade i en avskjutning på ca 174 000 älgar 1983. Numera skjuts det årligen knappt 90 000 älgar. Älgköttet har ett betydande värde som uppskattas till 500 miljoner kronor. Älgstammen förorsakar å andra sidan förluster i skogsbruket genom betesskador på skog och gröda och kostnader för den enskilde genom betesskador på skog och gröda. Älgen orsakar också olyckor i trafiken. Efter förslag i propositionen om jaktlag, m.m.(prop. 1986/87:58) skall älgjakten vara produktionsanpassad. Med det avses att älgstammens

storlek genom en lämplig avskjutning anpassas till betestillgången, de areella näringarna och trafiksäkerheten. En produktionsanpassad älgjakt anses kräva att jakten huvudsakligen sker som licensjakt inom särskilt registrerade områden som är lämpliga för sådan jakt och med en bestämd avskjutning inom området.

Gällande rätt

Enligt 33 § jaktlagen (1987:259) får jakt efter älg endast ske efter licens av länsstyrelsen och inom ett område som länsstyrelsen registrerat (licensområde). I stora och stabila licensområden kan älgskötselområden registreras där bl.a. älgavskjutningens storlek finns inskriven i en skötselplan. Planen skall omfatta en treårsperiod var efter ny plan ska inges. Nuvarande licensområden omfattar fem olika typer, nämligen A-område, B-område, K-område, E-område och Ä-område.

A-område

Områden som tål en avskjutning av minst ett vuxet djur om året. Ett sådant område kan bestå av en eller flera fastigheter. Jakttiden ska vara minst 70 dagar om det inte finns särskilda skäl för en kortare tid. Produktionsanpassningen sker genom att länsstyrelsen beslutar om hur många älgar som får fällas. Älgtilldelningen får avse en gemensam tilldelning för flera områden, s.k. samlicens. Ett tilldelningsbeslut får även avse den totala avskjutningen inom ett eller flera områden under längre tid än ett jaktår, s.k. storlicens. Det finns ca 9 000 A-områden registrerade med en total areal på ca 24 miljoner ha.

B-område

Områden som inte uppfyller kraven för A-områden kan – om det finns särskilda skäl – av länsstyrelsen registreras för tilldelning av ett valfritt djur om året (vuxet djur eller kalv). Produktionsanpassningen sker genom att jakttiden är fem dagar eller den kortare tid som länsstyrelsen bestämmer. Genom att reglera jakttidens längd regleras således avskjutningens storlek.

Det finns ca 12 700 B-områden registrerade med en total areal på ca 827 000 ha.

K-område

På områden som inte registrerats för jakt efter älg får endast älgkalv jagas. Jakten är inte begränsad till ett visst antal djur men jakttiden är fem dagar eller den kortare tid som länsstyrelsen bestämmer. Dessa områden registreras inte av länsstyrelsen.

E-område

Områden som har en sammanhängande areal av minst 20 ha får av länsstyrelsen registreras som licensområden för tilldelning av en älgkalv om året. Jakttiden skall vara minst 70 dagar om det inte finns särskilda skäl för en kortare tid. Det finns ca 6 400 E-områden med en areal på ca 600 000 ha.

Ä-område

Trots bestämmelsen i 33§ jaktlagen om att jakt efter älg bara får ske efter licens av länsstyrelsen får ett område som har sådan storlek och arrondering att det medger vård av en i huvudsak egen älgstam av länsstyrelsen registreras som älgskötselområde. Inom älgskötselområden sker jakten efter älg utan licens. Markägarna och jägarna bestämmer i stället tillsammans själva avskjutningens storlek. För älgskötselområden skall det finnas en skötselplan. Jakttiden skall vara 70 dagar om det inte finns särskilda skäl för en kortare tid.

Det finns ca 700 Ä-områden med en total areal på närmare 12 miljoner ha.

Sammanfattning av utredningens förslag

Utredningen föreslår att länsstyrelserna får i uppdrag att indela landet i viltförvaltningsområden för jakt av älg och en ny lag införs som reglerar funktionen i de nya viltförvaltningsområdena.

I och med tillkomsten av viltförvaltningsområden för jakt av älg utgår nuvarande licenstilldelning från länsstyrelsernas sida och avskjutningen av älg bestäms lokalt/regionalt genom fastställelse av skötselplan för området.

Avgifterna för fällda älgar och registerhållning till länsstyrelserna tas bort och ersätts med en höjning av avgiften för jaktkort.

Som en följd av ovanstående förslag föreslås ändringar i jaktlagen och jaktförordningen.

Skogsstyrelsen föreslås få i uppdrag att utveckla ÄBIN-metoden (älgbetesinventering) till en metod som kan användas över hela landet och inte är beroende av en viss areal tallungskog.

Älgstammens utveckling i historiskt perspektiv

Det har varit stora svängningar i tillgång på älg under årens lopp. Från att under 1800-talet varit i närmaste utdöd till att explodera under åren 1978 till 1982. Under 1800-talet och i början av 1900-talet var det rovdjur i kombination med hårt jakttryck under de perioder som inte älgen var fredad. Jaktförbuden visade sig inte vara så lyckosamma eftersom när de upphävdes så togs skadan igen och älgstammen togs snabbt ner till ett minimum av djur. Älg förekom inte heller som i dag utbrett inom landet med undantag för Gotland. Det var i mellersta Sverige och södra norrland som älgarna fanns för att sedan sprida sig både norrut och söderut. Det finns dokumenterat att efter den fredningstid som varade fram till 1886 i Västerbotten sköts 655 älgar första året, 543 andra året, 274

tredje året och sjunde året endast 51. Det visar på att med hårt jakttryck och utebliven samordning går det snabbt att decimera en älgstam. Sedan 1930-talet har älgstammen vuxit och nådde sin topp i slutet på 1970-talet och i början på 1980-talet. Med en vinterstam på mellan 300 000 och 350 000 älgar i början på 1980-talet hade Sverige sannolikt världens största älgstam med en avskjutning på ca 175 000 älgar. Det torde ha rört sig om 20–30 älgar per 1 000 ha och i vissa områden ännu större täthet.

Med så hög täthet följde skador på skog vilket visar sig i nutidens avverkningar och förädling. Erfarenheter och diskussionen om skador efter älg är inte ny. Under fredningstid på 1800-talet var det skador på det småskaliga jordbrukets grödor som var det utmärkande eftersom skogsbruket då inte var någon huvudsaklig näring. Under 1900-talet har skogsbruket blivit en viktig eller huvudsaklig näring där skador på växande skog, framför allt ung tallskog, har stort ekonomiskt nedsättande värde.

Avskjutningen av älg de senaste fem åren

Avskjutningen av älg har de senaste fem åren minskat och trenden är tydlig i de flesta länen. Orsakerna till denna trend kan vara flera. En orsak kan vara att Älgobsen tyder på en minskad älgstam. En annan orsak kan vara att jägarnas omsorg om älgstammen gör att man inte skjuter den tilldelning som man fått utifrån kunskapen att aktuell tilldelning inte motsvarar den älgstam som finns inom de olika licensområdena. Inom områden där det finns rovdjur som har älgen som bytesdjur finns det sannolikt inte möjlighet att uppnå den tilldelning som man fått. Mycket talar för att dagens älgstam före årets jakt är den lägsta sedan mitten av 1970-talet sett över landet i stort. Avskjutningen per 1 000 ha har stadigt minskat de senaste fem åren. En sviktande älgstam kan noteras för följande län; Västerbotten, Västernorrland, Jämtland, Gävleborg, Dalarna, Värmland, Västra Götaland, Örebro och Stockholm. En utplanande nergång kan noteras för länen Västmanland, Uppsala, Södermanland och Halland. För Norrbottens län är läget relativt stabilt om man ser till hela länet, men de lokala variationerna är dock rätt stora och kalvavskjutningen på 40% är låg. För Hallands län och Skånes län är tillgången på älg mycket låg. För Kronobergs, Jönköpings, Kalmars och Blekinges län har den negativa utvecklingen

vänt och älgstammen ökar. I Kalmar och Blekinge län har man gjort mycket tydliga insatser med mål som nu verkar uppnås.

I Värmlands, Dalarna och Örebro län är älgförekomsten ojämn mycket beroende på förekomsten av rovdjur, främst orsakade av de vargrevir som förekommer. Gemensamt för de tre länen är en något lägre kalvavskjutning, vilket sannolikt kan tillskrivas rovdjuren främst varg.

Flera undersökningar har gjorts för att beräkna konsumtionen av älg i vargreviren. Extrapoleringen av resultat från både vinter och sommarstudier av predationstakt på älg visar att den totala predationen på årsbasis sannolikt uppgår till 100–130 älgar per vargflock och år.

Skog/vilt-balansen

I en nyligen framtagen rapport inom Skogsstyrelsen analyseras orsaker till graden av måluppfyllelse för de nationella skogliga sektorsmålen samt att föreslå åtgärder för att förbättra måluppfyllelsen.

Arbetet har gjorts med utgångspunkt i den första uppföljningen av sektorsmålen som redovisades i september 2006.

Ett av de nationella skogliga målen är skog/vilt-balansen där sektorsmålet formulerats av Skogsstyrelsen enligt följande: *”Andelen svårt älgskadad plant- och ungskog av tall är senast år 2010 lägre eller i nivå med den situation som gällde i början på 1990-talet.*

Trädbildning av asp, rönn och sälk kan ske där arterna har naturgivna förutsättningar för trädbildning.”

I rapporten konstateras att älgskadesituationen i början av 1990-talet var lokalt och regionalt allvarlig, men på regional/landsdelsnivå upplevdes situationen ändå som acceptabel.

Det finns framför allt i norra Sverige ett samband mellan andelen skadad tallungskog och förhållandet mellan antalet älgar i vinterstam och arealen tallungskog. När mängden tillgängligt vinterfoder minskar ökar skadorna trots att älgstammen i stort är oförändrad. Detta är enligt Skogsstyrelsen förmodligen den viktigaste orsaken till att skadorna på ungskog orsakade av älg ökat sedan mitten av 1990-talet.

Enligt den orsaksanalys som Skogsstyrelsen gjort ökar skadorna trots att klövviltsstammen i stort är oförändrad när mängden tillgängligt vinterfoder minskar. Detta är förmodligen den viktigaste

orsaken till att viltskadorna i ungskog har ökat sedan mitten av 1990-talet. I dag har älg- och rådjursstammarna nått så stora kvantiteter i förhållande till fodertillgången att viltet genom sin betning i hög grad påverkar landskapsbilden.

Kraftiga åtgärder har genomförts för att komma till rätta med skadeproblematiken i ungskogarna. Skogsstyrelsen har i samverkan med berörda organisationer i södra norrland fastställt regionala strategier mot viltskador. Flertalet skogsbolag har sedan 2000 genomfört olika handlingsprogram mot skogsskador och drivit olika projekt med inriktning på praktisk viltförvaltning.

Sedan mitten av 1990-talet har respektive länsstyrelser infört länsvisa älgförvaltningsprogram. Utformningen varierar och avses ligga till grund för klövviltstammars långsiktiga utveckling.

Skogsstyrelsen har utvecklat en nationell inventeringsmetod den s.k. ÄBIN-metoden som i dag är den standardiserade inventeringsmetoden för hela skogsbruket. Skogsstyrelsen har i samverkan med skogssektorn systematiskt inventerat delar av landet för att bedöma skadeläget och dess utveckling över tiden. Skogsstyrelsen har också sedan början av 2000-talet löpande tagit fram beslutsunderlag, förutom ÄBIN, för praktisk viltförvaltning även förmedlat information och annan kunskap kopplat till sektorsmålet.

I Riksskogstaxeringens material återspeglas dock inte genomförda åtgärdsinsatser. Det finns flera orsaker till detta förhållande. För det första omfattar åtgärdsinsatserna enbart väl avgränsade områden i landskapet eller vissa län och Riksskogstaxeringens uppföljning omfattar flera län i enlighet med Skogsstyrelsens nya regionindelning. För det andra har Riksskogstaxeringen förändrat sina inventeringsrutiner, vilket har medfört att det inte finns data att tillgå före 2003 och därmed omintetgörs möjligheten att följa skadeutvecklingen över tiden. Vidare skiljer sig skadetyper i ÄBIN från tidigare definition av ”allvarlig skada”, då den tidigare definitionen också omfattade en viss sidoskottsbetning. Provytornas storlek och urval av stammar skiljer sig också åt. Detta innebär att tidigare och nuvarande värden för viltskador inte är jämförbara. En tredje orsak till att åtgärdsinsatser inte återspeglas i resultatet är själva formuleringen av sektorsmålet. Eftersom målet för skador i ungskog är formulerat som ett tillstånd i en population (ungskogsareal mellan 0,5–7m höjd) och nuvarande skadenivån är hög, kommer utförda åtgärder inte att kunna återspeglas i Riksskogstaxeringens material förrän 2012–2014.

Det går heller inte med tillgänglig data från Riksskogstaxeringen att bedöma hur väl sektorsmålet för trädbildning uppfylls, eftersom mätdata återspeglar antalet lövträd per hektar och inte antalet lövträd i förhållande till lokaler med den för arten naturgivna förutsättningar. Orsaken till den minskande andelen lövträd i ungskog beror med stor sannolikhet på ökat betestryck.

Test av modell för årlig inventering av betestryck och populationsmätningar av klövvilt.

Regionala sektorsmål

Vid arbetet med regionala sektorsmål om skog och vilt i balans har Skogsstyrelsen region Väst samarbetat med representanter från Södra Skog, Sveaskog, Sydved, LRF i Västra Götalands respektive Jönköpings län, Länsstyrelsen i Västra Götaland respektive i Jönköpings län, Svenska Jägarförbundet och Jägarnas Riksförbund.

Gruppen har lagt fram förslag på fyra delmål. Ett av delmålen handlar om inventeringar och är uttryckt som "Årliga inventeringar av betestryck och populationsmätningar av klövvilt".

Test av inventeringsmodell

Två olika inventeringar har utförts dels en spillningsinventering av älg och rådjur där det gjorts en skattning av antalet djur i området, dels en betesskadeinventering som mäter skadorna på ungskogar som viltet åsamkat. Tre för tallskog lämpliga områden valdes ut som testobjekt; Beatebergsområdet (14700 ha väster om Karlsborg), Töllsjö församling (10 900 ha i Bollebygds kommun) samt Gislavedsområdet (Nissadalen NO om Gislaved, 11 600 ha).

Inventeringarna utfördes under våren 2007. Spillningsinventeringen utfördes enligt Svenska Jägarförbundets modell. Provytorna lades ut systematiskt i form av kvadrater med en kilometer långa sidor och i varje kvadrat lades sedan 8 cirkelprovytor ut med en yta på 100 kvadratmeter.

Betesskadeinventeringen utfördes enligt Skogsstyrelsens "Lokal-ÄBIN" som mäter skadorna från vinterpopulationen av älg på framför allt tallungskog.

Den genomsnittliga vinterpopulationen av älg i Beatebergsområdet 2006/2007 uppgick till 208 djur. Utslaget över areal ger det drygt 14 älgar per 1 000 ha. För Töllsjöområdet blev resultatet 112 djur eller drygt 10 älgar per 1 000 ha. För Gislavedsområdet blev resultatet 97 djur eller drygt 8 älgar per 1 000 ha.

Andelen färska skador på tall under vintern 2006/2007 bedömdes ligga på 3,9 % i Beatebergsområdet, i Töllsjö på 10,9 % och i Gislaved 2,9 %

Resultatet för de tre områdena låg inom ett rimligt intervall enligt de lokala kontakter som tillfrågades, både på markägar- och jägarsidan. Det fanns dock en stor variation i viltkoncentration på landskapsnivå. I Beateberg och Gislaved var betesskadorna mycket små trots en vinterstam på mellan 8–14 älgar. Man kan dock inte dra några långtgående slutsatser av inventeringsresultat från ett enskilt år och speciellt inte efter en vinter som denna när det legat vindfällena av tall i hela Sydsverige efter stormen ”Per”. Här krävs en återkommande inventering under flera år för att få fram ett säkrare resultat, trender och prognoser.

Förslag

Skogsstyrelsen ges i uppdrag att inom sitt sektorsansvar utveckla en ÄBIN-metod som kan användas över hela landet i blandskog för att skapa en säkrare bild av betesskador från älg och annat klövvilt.

Det föreligger stort behov av opartisk inventering av vilttäthet och betestryck

Organiserade diskussioner mellan markägare, jägarorganisationer, polis och andra intressenter sker årligen i det s.k. lokala samrådet. Där diskuteras älgstammens storlek och vilka skador den för med sig inom jord- och skogsbruk samt i trafiken i form av viltolyckor. Utifrån denna diskussion bedömer man sedan hur stor avskjutning som kan vara lämplig inom det aktuella området. Utan objektiva fakta om stammens storlek eller betestryck på plant- och ungskog har de lokala samråden ofta byggt sina diskussioner på olika tyckanden i fråga om huruvida det råder balans mellan vilt och föda i området. Genom att få till stånd en opartisk inventering av vilttäthet och framför allt betestryck, genereras förhoppningsvis ett objektiva faktaunderlag som kan ligga till grund för diskussioner och beslut i de styrelser för viltförvaltningsområden som utredningen föreslår.

Behov av en förändrad och utvecklad ÄBIN (älgbetesinventering)

Utvärderingar av ÄBIN visar att metoden fungerar och ger en korrekt och objektiv skattning av andelen färskt skadade tallar inom såväl områden med hög som låg tallandel men skall nuvarande ÄBIN-metod spegla den lokala älgstammens storlek i förhållande till födotillgång i

tallfattiga områden så måste den förändras och utvecklas. Utredningen föreslår därför att Skogsstyrelsen får i uppdrag att förändra och utveckla ÄBIN-metoden till att kunna tillgodose behovet av förvaltningsunderlag i hela landet, dvs. även i de områden som är mycket tallfattiga. Det är också mycket viktigt att metoden utvecklas så att det går att generera ett mått på olika markers potential för trädbildning av lövträd.

Forskaren Petter Kjellander vid SLU har gjort en utvärdering av ÄBIN-metoden som presenterades 2006. Den mest centrala och övergripande frågeställningen rör ÄBIN-metodikens lämplighet, brister och utvecklingsmöjligheter med utgångspunkt i behovet av underlag vid de lokala samråden som används i dag. Erfarenheter och synpunkter på ÄBIN samlades in från dåtida skogsvårdsområdena, jägarorganisationerna, forskare, markägare och skogsbruket såväl regionalt som centralt. Förutom litteraturstudier och intervjuer genomfördes en enkätundersökning, som gick ut till ca 675 personer inom fyra olika skogsbolag, fyra skogsägarföreningar, myndigheter och intresseorganisationer som på olika sätt berörs av ÄBIN. Det finns i alla grupper en stor samsyn kring behovet av ett opartiskt faktaunderlag för att beskriva älgbete, då 91 % av de svarande instämde helt eller delvis i ett sådant påstående. I detta avseende anser därför Petter Kjellander att ÄBIN är ett steg i rätt riktning och bedömer att ÄBIN även i tallfattiga områden genererar en helt korrekt och objektiv skattning av andelen färskt skadade tallar inom inventeringsområdet. Men han konstaterar att med nuvarande målsättning att ÄBIN-resultatet skall spegla den lokala älgstammens storlek i förhållande till födotillgången och med oförändrad metodik måste ÄBIN-metoden överges i tallfattiga områden.

Mot denna bakgrund föreslår jag att Skogsstyrelsen får i uppdrag att utveckla ÄBIN till att vara användbar över hela landet och inte enbart i områden med stor andel tallar.

Behov av återkommande inventeringar

Skogsstyrelsen har på förfrågan från utredningen gjort en kalkyl med uppskattad kostnad för årlig respektive återkommande betesinventering med tre års mellanrum för de 250–300 viltförvaltningsområdena som kommer att bildas enligt utredningens förslag. Utifrån gjorda erfarenheter av inventeringar som Skogsstyrelsen gjort

skulle en årlig ÄBIN-inventering inom samtliga viltförvaltningsområden kosta 125 000–150 000 kronor, vilket innebär en totalkostnad på mellan 30–45 miljoner kronor per år. Om inventering sker inom viltförvaltningsområdena med två till tre års mellanrum, vilket betyder att hälften eller en tredjedel av områdena inventeras årligen till en kostnad mellan 10–20 miljoner kronor. För dessa inventeringsåtgärder behövs extern kostnadstäckning utöver Skogsstyrelsens budget.

Förslag till bildande av viltförvaltningsområden för älg

Länsstyrelserna ges i uppdrag att indela landet i viltförvaltningsområden för älg. Områdena skall begränsas genom naturliga barriärer för viltet, t.ex. vattendelare, större jordbruksområden större vattendrag eller viltstängsel. Viltförvaltningsområdena kommer att variera i storlek beroende på var i landet man befinner sig och utifrån att förvaltningsområdet i huvudsak ska kunna förvalta en egen älgstam. Vid länsgränsöverskridande områden får den länsstyrelse som har största arealen inom sitt län ansvaret för bildandet av området. Inom varje viltförvaltningsområde för älg ska det finnas en styrelse som utses av resp. länsstyrelse.

Bildandet av viltförvaltningsområden för älg får inte inskränka den rättighet till jakt som tillkommer samerna genom rennäringslagen (1971:437). All jaktbar mark för älg ska ingå i viltförvaltningsområdena.

Nuvarande älgjakt bedrivs på områden med stora variationer i storlek och utifrån nu gällande licenssystem. Vid de många träffar jag har haft med företrädare för såväl markägare som jägare har jag noterat ett intresse för att jakten samordnat bedrivs i större områden och med överenskommelser om gemensamma regler jaktlagen mellan. Flera projekt med syfte till bl.a. samordning pågår i olika delar av landet, ett exempel är den s.k. Kalmarmodellen ett annat exempel är Skelleftemodellen. Jag föreslår att landet indelas i *viltförvaltningsområden* genom länsstyrelsernas försorg. I dessa områden skall all älgjaktmark ingå oavsett om jakt bedrivs eller ej och oavsett enskilda markägares innehav av areal. I diskussionerna om

lämplig storlek på viltförvaltningsområden är det främst två kriterier som skall ha företräde enligt min mening.

Det första kriteriet är att det finns vilja och möjlighet till samverkan inom området mellan markägare och jägare. Att bilda områden där inte möjlighet eller vilja till samråd finns är inte meningsfullt och leder inte till en bättre älgförvaltning.

Det andra kriteriet är att det ska vara områden som har en naturlig avgränsning genom åsar, vattendrag, vägar, tätortsbildning etc. Hänsyn måste tas till älgens vandringar och länsgränser får inte vara något som begränsar möjligheten till bildande av effektiva områden. Även viss samordning över landsgränser måste ske och hänsyn måste tas till renbetesområden i norra Sverige. Vissa förvaltningsområden kan genom lämplig indelning komma att förvalta en egen älgstam, vilket är det mest ideala förhållandet.

Ovanstående kriterier är överordnade kravet på att det skulle fastslås en minsta godkänd areal.

Den s.k. älggruppens förslag innehåller kravet på minst 50 000 ha för ett viltförvaltningsområde. Enligt min mening är det ett alltför statistiskt synsätt med tanke på hur vårt land ser ut.

Nuvarande licenstilldelningar avskaffas och ersätts med skötselplan för viltförvaltningsområden

Nuvarande licenstilldelningssystem för älg avskaffas och ersätts med kravet på skötselplan där avskjutningen skall bestämmas inom viltförvaltningsområdet för en tidsperiod på tre år.

Skötselplanen inom ett viltförvaltningsområde för älg skall omfatta minst följande delmoment och mål;

- Åtgärder för att höja älgstammens kvalitet och mål för stammens köns- och ålderssammansättning.
- Prognos för fodertillgång både på kort och lång sikt.
- Aktuella skadeinventeringar på tallungskog och lövträdsbestånd.
- Genomförda ÄLG-OBS och andra inventeringar som gjorts inom området.
- Mål för älgtäthet och ålderssammansättning av vinterstam.
- Avskjutningsmål fördelat på kor, tjurar och kalvar.
- Planens anpassning till eventuella förekomster av rovdjur.

- Åtgärder som minskar behovet av skyddsjakt utöver fastställd nationell jakttid.

Skötselplanen måste bygga på så mycket fakta som möjligt och det är nödvändigt att de instrument för olika slags inventeringar som finns också används i ökad omfattning. Vid noterade avvikelser från planen och bristande måluppfyllelse skall planen revideras genom styrelsens beslut och på nytt sändas till länsstyrelsen för beslut om godkännande.

Data för förvaltning

I dag samlas information om älg i många olika former och av många olika skäl. Avsaknaden av organiserade, målmedvetna datainsamlingar med bestämda avsikter gör det svårt att använda och utvärdera de fakta som finns och leder därmed också till misshushållning med de begränsade resurser som finns tillgängliga. En gemensam grund för det praktiska förvaltningsarbetet måste byggas genom att grunddata av god kvalitet kontinuerligt samlas in på ett strukturerat sätt inom respektive förvaltningsområde. Insamlade förvaltningsdata måste också kunna bearbetas och kommuniceras på ett rationellt sätt i datorbaserade system.

Nuvarande älgskötsel- och viltvårdsområden

För nuvarande älg- och viltvårdsområden föreslås inte några förändringar. De utgör en bra bas för inhämtande av information som ligger till grund för beslut i de föreslagna styrelserna för viltförvaltningsområdena. Även om inte det anges någon minsta storlek på de föreslagna viltförvaltningsområdena för älg så ligger det i förslaget att de områden som mellan sig skall samarbeta blir större på de flesta håll i landet än t.ex. nuvarande älgskötselområden. För ett bra förvaltningsarbete av älgstammen krävs som sagts tidigare insamlande av relevant information från hela förvaltningsområdet. Några förpliktelser direkt hos länsstyrelserna kommer inte älgskötselområdena att ha efter det att viltförvaltningsområdena för älg har bildats men utgör en viktig bas och samarbetsforum i det större arbetet.

Nuvarande jaktområden

Enligt 33 § jaktlagen (1987:259) får jakt efter älg endast ske efter licens av länsstyrelsen och inom ett område som länsstyrelsen registrerat (licensområde). I stora och stabila licensområden kan älgskötselområden registreras där bl.a. älgavskjutningens storlek finns inskriven i en skötselplan. Planen skall omfatta en treårsperiod var efter ny plan skall inges. Nuvarande licensområden omfattar fem olika typer nämligen A-område, B-område, K-område, E-område och Ä-område.

A-område

Områden som tål en avskjutning av minst ett vuxet djur om året. Ett sådant område kan bestå av en eller flera fastigheter. Jakttiden skall vara minst 70 dagar, om det inte finns särskilda skäl för en kortare tid. Produktionsanpassningen sker genom att länsstyrelsen beslutar om hur många älgar som får fällas. Älgutdelningen får avse en gemensam utdelning för flera områden, s.k. samlicens. Ett utdelningsbeslut får även avse den totala avskjutningen inom ett eller flera områden under längre tid än ett jaktår, s.k. storlicens. Det finns cirka 9 000 A-områden registrerade med en total areal på ca 24 miljoner ha.

B-område

Områden som inte uppfyller kraven för A-områden kan om det finns särskilda skäl av länsstyrelsen registreras för utdelning av ett valfritt djur om året (vuxet djur eller kalv). Produktionsanpassningen sker genom att jakttiden är fem dagar eller den kortare tid som länsstyrelsen bestämmer. Genom att reglera jakttidens längd regleras således avskjutningens storlek.

Det finns ca 12 700 B-områden registrerade med en total areal på ca 827 000 ha.

K-område

På områden som inte registrerats för jakt efter älg får endast älgkalv jagas. Jakten är inte begränsad till ett visst antal djur men jakttiden

är fem dagar eller den kortare tid som länsstyrelsen bestämmer. Dessa områden registreras inte av länsstyrelsen.

E-område

Områden som har en sammanhängande areal av minst 20 ha får av länsstyrelsen registreras som licensområden för tilldelning av en älgkalv om året. Jakttiden skall vara minst 70 dagar om det inte finns särskilda skäl för en kortare tid. Det finns ca 6 400 E-områden med en areal på ca 600 000 ha.

Ä-område

Trots bestämmelsen i 33§ jaktlagen om att jakt efter älg bara får ske efter licens av länsstyrelsen får ett område som har sådan storlek och arrondering att det medger vård av en i huvudsak egen älgstam av länsstyrelsen registreras som älgskötselområde. Inom älgskötselområden sker jakten efter älg utan licens. Markägarna och jägarna bestämmer i stället tillsammans själva avskjutningens storlek. För älgskötselområden skall det finnas en skötselplan. Jakttiden skall vara 70 dagar om det inte finns särskilda skäl för en kortare tid. Det finns ca 700 Ä-områden med en total areal på närmare 12 miljoner ha.

Föreslagen förändring av älgförvaltningen

Mycket tyder på att dagens älgförvaltning knappast kan kallas produktionsanpassad i den meningen som fanns i propositionen om jaktlag m.m. (prop. 1986/87:58). En alltför splittrad bild framträder med de olika licensområdena och i många fall tilldelningar från länsstyrelserna som bygger på inventeringar som är för gamla. För att över huvud taget kunna produktionsanpassa krävs bättre och mer aktuellt underlag. På många håll i landet sker tilldelningar av älgar som inte finns eller av någon rättvisetanke att tilldelningen skall vara lika stor per hektar oavsett vilken älgtäthet som är aktuell på ett viss areal. I de kontakter som jag har haft under utredningens gång finns det många vittnesmål om detta. Det ska även nämnas att olikheterna är stora över landet. På vissa områden, där främst skogsskador finns, är det inte ovanligt med spänningar och olika uppfattningar om älgutgång mellan jägare och markägare.

Om inte enighet uppnås finns det tendenser till att tilldelning sker som tidigare år utan justeringar. De stora skillnaderna i areal mellan de olika licensområdena främst i de mellersta och södra delarna av landet och olika uppfattningar om jakten och produktionsanpassningen mellan jaktlag gör att som tidigare nämnts många av intressenterna i älgjakten insett att större områden måste ligga till grund för planering och beslut. Inom de större områdena, viltförvaltningsområdena, kommer det naturligtvis att variera från liten till stor älg tillgång beroende på vandringar, tillgång på föda och förekomst av rovdjur.

Jag föreslår att länsstyrelserna får ansvaret för att landet indelas i viltförvaltningsområden vars storlek blir beroende på naturliga avgränsningar som nämnts tidigare. I varje viltförvaltningsområde skall det upprättas en skötselplan där produktionsanpassningen och planerad avskjutning framgår. All mark för älgjakt skall ingå i ett viltförvaltningsområde även om jakt inte bedrivs på aktuell mark. Det blir därför ingen frihet att hålla viss mark utanför viltförvaltningsområden. Genom att all mark omfattas av skötselplan behövs inte de olika licensområdena längre och länsstyrelserna behöver inte längre arbeta med tilldelningar. Skötselplanerna bör omfatta tre år och innehålla de uppgifter som gäller för nuvarande älgskötselområden.

Vid kontakter med flera länsstyrelser har det framkommit att uppföljningen av de skötselplaner som finns för älgskötselområde är bristfällig och länsstyrelserna saknar andra sanktionsmöjligheter än avregistrering när fastställd plan inte följs.

Frågan om registrering av mark och företrädare för jaktlag har vid ett antal träffar ventilerats. En majoritet vidhåller att det även fortsättningsvis skall vara en uppgift för länsstyrelserna. Denna registrering är resurskrävande för länsstyrelserna och ett alternativ är att all registrering sker inom respektive viltförvaltningsområde. Med en förändrad organisation skulle länsstyrelserna bara behöva registrera företrädare för viltförvaltningsområdena. Men på grund av bl.a. rättsäkerhetsaspekter har jag stannat vid en oförändrad organisation för registrering.

Ett viltförvaltningsområde leds av en styrelse som utses av länsstyrelsen. Som styrelseledamöter utses representanter för markägare och jägare. Styrelsen leds av en ordförande som representerar samhällsintresset och skall vara obunden gentemot de andra intressena som finns företrädda i styrelsen. Styrelsen bör biträdas i sitt arbete av representant från Skogsstyrelsen och kunnig person gällande

trafiksäkerhet och vilt. Ledamöterna skall ha god lokal kännedom om förhållandena i viltförvaltningsområdet och god kontakt med de i området ingående intressenterna samt angränsande viltförvaltningsområden. Styrelsen ansvarar för att de åtgärder som finns upptagna i skötselplanen som godkänts av länsstyrelsen genomförs. Om det visar sig att resultatet av planlagda åtgärder inte blir det förväntade skall revidering av planen ske och nytt godkännande inhämtas från länsstyrelsen. Till skillnad mot de samråd som sker inom älgskötselområdena bör styrelsens arbetsformer formaliseras genom en lag för viltförvaltningsområden.

Styrelsen skall inte utföra myndighetsutövning men styrelsebeslut som går enskild, ingående i viltförvaltningsområdet, emot måste kunna prövas och i det fallet torde länsstyrelsen vara lämplig.

Rätten till jakt på små områden inom viltförvaltningsområdet måste garanteras eftersom all jaktbar mark ingår. Denna rätt kan garanteras genom en viss jakttid och att ett bestämt antal djur avsätts för denna jakt. Med användning av rapporteringssystem som är under utveckling kan avlysningsjakt tillämpas liksom för övrig jakt enligt fastställd plan.

Under utredningsarbetets gång har frågan om fri kalvjakt diskuterats vid de träffar jag medverkat i. Flertalet av deltagarna har där framfört att kalvjakten borde vara fri. I förhållandet till nuvarande tilldelning skjuts för få kalvar, vilket har betydelse för älgstammens sammansättning, betetryck och skador på skog. Jag föreslår därför att kalvjakten blir fri.

Förslag till lagtext för bildande av viltförvaltningsområde för älg

Allmänna bestämmelser

1 § Enligt denna lag indelas landet i viltförvaltningsområden för älg efter beslut av respektive länsstyrelse och efter samråd med markägar- och jägarorganisationer inom området. Vid gränsöverskridande viltförvaltningsområde beslutar den länsstyrelse som till ytan har största arealdelen i området.

2 § Viltförvaltningsområdets arealstorlek och avgränsning avgörs av de naturliga viltbarriärer som finns och som i huvudsak hindrar älgens rörelse över större område. Dessa kan utgöras av t.ex. vattendelare, större jordbruksområden eller viltstängsel utefter vägar. Inriktningen skall vara att inom förvaltningsområdet i huvudsak kunna förvalta en egen älgstam.

3 § All jaktbar mark för älg ska ingå i viltförvaltningsområdet. Undantaget är mark där samerna har rätt till jakt enligt rennäringslagen (1971:437), när det är fråga om kronomark ovanför odlingsgränsen som står under statens omedelbara disposition eller mark på renbetesfjällen. För annan mark, där samerna har rätt till jakt enligt rennäringslagen, får denna rätt inte inskränkas genom att ett viltförvaltningsområde bildas. Ett annat undantag är mark där jakt inte tillåts.

Ansvar för viltförvaltningsområdet

4 § Ansvar för viltförvaltningen av älg åvilar en styrelse för varje område. Styrelsen utses av respektive länsstyrelse.

5 § Styrelsen skall bestå av elva ordinarie ledamöter inklusive ordförande och lika många suppleanter. Av ordinarie ledamöter och suppleanter skall fem nomineras av Skogsindustrierna och Lantbrukarnas Riksförbund samt fem av jägarorganisationerna. Ordföranden skall representera samhällsintresset och vara obunden gentemot de andra intressen som finns företrädda i styrelsen. Till styrelsen adjungeras representanter för Skogsstyrelsen, friluftslivet, trafiken och polisen. Vice ordförande utses inom styrelsen. Adjungerade ledamöter har rätt att få sin mening antecknad till protokollet men ej delta i beslutet.

6 § Styrelsen utses för en period om tre år med början den 1 juli det år som denna lag träder i kraft.

7 § Styrelsen är beslutsför när minst hälften av ledamöterna är närvarande. Beslut fattas med enkel majoritet.

8 § Revision av verksamhet och ekonomi för vart och ett av åren vidtas av respektive länsstyrelse efter insändande av redovisning från styrelsen i den omfattning som länsstyrelsen bestämmer.

9 § Styrelsen för ett viltförvaltningsområde för älg skall minst en gång per år kalla markägare och jägare inom området till ett allmänt möte för inhämtande av berörda parter synpunkter på viltförvaltningsområdets skötsel samt lämna information om styrelsens arbete och beslut.

10 § Styrelsen för ett viltförvaltningsområde för älg skall besluta om skötselplan som omfattar tre år och som insändes till viltvårdsnämnden för beredning och slutligen godkännande i länsstyrelsen. Viltvårdsnämnden eller länsstyrelsen kan återförvisa planen för ny behandling i viltförvaltningsområdets styrelse om uppgifter eller mål saknas som skall ingå i planen eller om planen bedöms som orealistisk för måluppfyllelse. Den fastställda planen är bindande för alla i området ingående intressenter.

Skötselplan

11 § Skötselplanen inom ett viltförvaltningsområde för älg skall omfatta minst följande delmoment och mål;

- Åtgärder för att höja älgstammens kvalitet och mål för stammens köns- och ålderssammansättning.
- Prognos för fodertillgång både på kort och lång sikt.
- Aktuella skadeinventeringar på tallungskog och lövträdsbestånd.
- Genomförda ÄLG-OBS och andra inventeringar som gjorts inom området.
- Mål för älgtäthet och ålderssammansättning av vinterstam.
- Avskjutningsmål fördelat på kor, tjurar och kalvar.
- Planens anpassning till eventuella förekomster av rovdjur.
- Åtgärder som minskar behovet av skydds jakt utöver fastställd nationell jakttid.

12 § Styrelsen för viltförvaltningsområdet för älg beslutar om de jaktformer som skall gälla för att uppnå skötselplanens mål varvid hänsyn skall tas i fördelningen av avskjutningen till tidigare licensområden och möjlighet att få jakttillfällen på egen mark.

Överklagande

13 § Beslut av viltförvaltningsområdets styrelse får överklagas hos länsstyrelsen av den vars rätt berörs av beslutet, om beslutet gått honom eller henne emot.

Föreslagna ändringar i jaktlagen (1987:259)

Viltvården

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Tredje stycket

I viltvården ingår att genom särskilda åtgärder sörja för att viltet får skydd och stöd och att anpassa jakten efter tillgången på vilt. För att åtgärderna utförs och anpassningen sker svarar markägaren och jakträttsinnehavaren.

I viltvården ingår att genom särskilda åtgärder sörja för att viltet får skydd och stöd och att anpassa jakten efter tillgången på vilt. För att åtgärderna utförs och anpassningen sker svarar *markägaren och/eller den till vilket jakträtten har överlåtits.*

Jakten

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

33 §

Första stycket

Jakt efter älg får ske endast efter licens av länsstyrelsen och inom ett område som länsstyrelsen har registrerat (licensområde). Detta gäller inte om jakten endast avser älgkalv.

Jakt efter älg får ske inom ett av länsstyrelsen fastställt viltförvaltningsområde för älg och enligt fastlagd och av länsstyrelsen godkänd viltförvaltningsplan för älg.

Andra stycket

Utgår

Ett licensområde skall vara av en sådan storlek och beskaffenhet i övrigt att det är lämpat för älgjakt. Länsstyrelsen får vägra att registrera ett område som licensområde eller besluta om avregistrering, om området inte medger en avskjutning av minst ett vuxet djur om året.

Tredje stycket

Utan hinder av bestämmelserna i andra stycket får ett område registreras som licensområde med tilldelning av ett valfritt djur om året, om det finns särskilda skäl för en sådan registrering, eller en älgkalv om året, om området har en sammanhängande areal av minst tjugo hektar.

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från första och tredje styckena.

Utgår

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från första stycket.

Avgifter*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

41 §

Första stycket

För att främja viltvården eller andra liknande ändamål som är förenliga med syftet med denna lag får regeringen meddela föreskrifter om skyldighet för den som jagar att

– betala en årlig avgift (viltvårdsavgift)

– betala en avgift för vissa slag av vilt som fälls

– betala en särskild avgift för vilt som fälls i strid mot vad som bestämts i en för jakt meddelad licens.

Avgifter som avses i första stycket skall bilda en fond (viltvårdsfonden) som efter regeringens bestämmande får användas för angivna ändamål.

För att främja viltvården eller andra liknande ändamål som är förenliga med syftet med denna lag får regeringen meddela föreskrifter om skyldighet för den som jagar att

– betala en årlig avgift (viltvårdsavgift).

Avgifter som avses i första stycket skall bilda en fond (viltvårdsfonden) som efter regeringens bestämmande får användas för angivna ändamål.

Hur beslut får överklagas

54 §

Första stycket

Länsstyrelsens beslut enligt 33 § om registrering av licensområde får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Beslut enligt 12 § samt övriga beslut enligt 33 § får inte överklagas.

Länsstyrelsens beslut enligt 33 § om *fastställelse av viltförvaltningsområde* får överklagas hos *allmän förvaltningsdomstol*. *Beslut enligt 12 § får inte överklagas.*

Förslag till förändringar i jaktförordningen (1987:905)

Jakten efter älg

Nuvarande lydelse

Om licensjakt efter älg finns bestämmelser i 33 § jaktlagen (1987:259).

Trots det som föreskrivs i 33 § första stycket Jaktlagen (1987:259) skall följande gälla:

1. Ett område som har sådan storlek och arrondering att det medger vård av en i huvudsak egen älgstam får av länsstyrelsen registreras som älgskötselområde. Inom älgskötselområde sker jakten efter älg utan licens. För älgskötselområde skall det finnas en skötselplan.

2. En licens för jakt efter älg får avse avskjutningen under längre tid än ett jaktår eller avse den totala avskjutningen inom flera områden som med stöd av 33 § andra stycket eller tredje stycket 2 i jaktlagen registrerats för jakt efter älg.

Föreslagen lydelse

3 §

Jakt efter älg får ske inom ett av länsstyrelsen fastställt viltförvaltningsområde för älg och enligt fastlagd och av länsstyrelsen godkänd viltförvaltningsplan för älg.

3 b §

Den som ansöker om registrering av licensområde för älgjakt eller av älgskötselområde skall betala en avgift enligt föreskrifter som meddelas av Naturvårdsverket.

Utgår

Föreskrifter om licensjakt

7 §

Naturvårdsverket meddelar föreskrifter om

1. registrering av licensområde för älgjakt och älgskötselområde.	<i>Punkten 1. utgår</i>
2. licens för jakt efter älg och kronhjort	<i>2. licens för jakt efter kronhjort</i>
3. kronhjortsområde och kronhjortsskötselområde	<i>3. oförändrat</i>
4. länsstyrelsens prövning i ärenden som avses i 1–3.	<i>4. länsstyrelsens prövning i ärenden som avses i 2–3.</i>

Älgavgift m.m.

52 a §

För varje län finns en älgvårdsfond som bildas av de älgavgifter som skall betalas enligt 52 b och 52 c §§.

För varje län finns en viltvårdsfond som bildas av medel från Viltvårdsfonden.

52 b §

För en vuxen älg som fälls skall jakträttsinnehavaren betala en avgift som fastställs av länsstyrelsen enligt föreskrifter som meddelas av Naturvårdsverket.

Utgår

52 c §

Har fler älgar fällts än vad som följer av en licens, skall en särskild avgift betalas till länsstyrelsen utöver avgiften enligt 52 b §.

Utgår

Avgiften uppgår till 7 000 kronor för en vuxen älg och 3 000 kronor för en kalv.

Avgiften enligt första stycket skall inte betalas om djuret eller

dess värde förklaras förverkat, eller om det är uppenbart oskäligt att kräva ut en avgift.

52 d §

Ur älgvårdsfonden får länsstyrelsen enligt föreskrifter som meddelas av Naturvårdsverket lämna bidrag till kostnaderna för administration av jakten, däribland:

1. registerhållning som avser områden som registrerats för jakt efter älg.

2. tilldelning av djur inom områden som registrerats för jakt efter älg, samt

3. viltvård, information och utbildning i jaktliga frågor.

Ur viltvårdsfonden får länsstyrelsen enligt föreskrifter som meddelas av Naturvårdsverket lämna bidrag till kostnaderna för administration av jakten, däribland:

registerhållning av jakträttsinnehavare inom viltförvaltningsområden, viltvård, information och utbildning i jaktliga frågor samt stöd till viltförvaltningsområdenas styrelser administration.

52 e §

Regeringen beslutar om överföring av medel från älgvårdsfonderna till viltvårdsfonden.

Regeringen beslutar om överföring av medel från Viltvårdsfonden till viltvårdsfonderna.

Förslag till nytt avgiftssystem

Ett nytt avgiftssystem införs. Avgiften för jaktkortet höjs från 300 kronor per år till 400 kronor. Fällavgiften för älg och registreringsavgifter till länsstyrelserna avskaffas.

Den länsvisa älgvårdsfonden byter namn till viltvårdsfond. Från den centrala viltvårdsfonden fördelar regeringen medel uttryckt i prisbasbelopp till länsstyrelserna för administration och vissa bidrag. Ur den länsvisa viltvårdsfonden föreslås att länsstyrelserna kan bevilja visst administrationsbidrag till styrelserna för viltförvaltningsområdena.

Naturvårdsverket gjorde den 28 juni 2000 en framställan till regeringen om ändring av de paragrafer som ingår i jaktförordningen och som berör avgifter för fällda älgar och ansökan om registrering av licensområden för älgjakt.

Av framställningen framgår Naturvårdsverkets förslag som i korthet innebär att alla avgifter inom älgjaktssystemet slopas, således både registreringsavgift och avgift för fällda vuxna älgar (älgavgift).

Utredningens förslag ansluter sig till Naturvårdsverkets framställan som då inte föranledde någon åtgärd från regeringens sida.

Fördelen med förslaget är att det minskar länsstyrelsernas och Naturvårdsverkets administration och ger möjlighet till en stabilare ekonomi för de länsvisa älgvårdsfonderna oberoende av om det fälls mycket eller lite älg. Det arbete som länsstyrelserna har med administrationen av registreringar på jakträttsinnehavare m.m. är i stort lika mellan länen oavsett hur mycket älg som fälls.

En uppskattning av hur mycket som skulle tillföras viltvårdsfonden genom höjningen av avgiften för jaktkortet ger vid handen att med nuvarande antal jaktkortslösare 2007 (278 094 st) pekar på knappt 28 miljoner kronor. Vid en genomsnittlig fällavgift på 300 kronor per vuxen älg skulle länsstyrelsernas älgvårdsfonder totalt tillföras ca 15,5 miljoner kronor från jaktåret 2006/07. Genom denna höjning av jaktkortsavgiften skulle länsstyrelserna genom fördelning av de ökade centralt inkommande medlen även få möjlighet att stödja utbildningen av de ledamöter som utses i styrelserna för viltförvaltningsområdena för älg.

Begäran om ändring i jaktförordningen (1987:905)

Regeringen beslutade vid sammanträde den 31 augusti 2006 att överlämna en framställning från Skogsindustrierna till Utredningen om älgförvaltning. Skogsindustrierna har i en skrivelse till Naturvårdsverket begärt att systemet med olika älgjaktstider upphör. Naturvårdsverket har överlämnat skrivelsen till regeringen. Skrivelsen har remissbehandlats.

Den särskilda jakttiden för licensjakt efter älg och för jakt efter älg inom älgskötselområden börjar enligt bilaga 2 till jaktförordningen (1987:905) den första måndagen i september i landets norra delar och den andra måndagen i oktober i övriga landet.

Ett resultat av remissbehandlingen av skrivelsen är att endast två av landets tjugotvå berörda länsjaktvårdsföreningar har tillstyrkt förslaget att förlänga jakttiden för älg till sex månader i enlighet med Skogsindustriernas begäran. Genomgående framhålls att de jakttider som för närvarande gäller är väl avvägda till de regionala behoven och att det inte finns motiv till en förändring på föreslaget sätt.

Utredningen delar remissinstansernas avstyrkan och föreslår att skrivelsen inte skall föranleda någon åtgärd från regeringens sida.

Viltolyckor

Trots en minskad älgstam fortsätter antalet trafikolyckor med älg inblandad att ligga på en hög nivå. Enligt statistik från nationella Viltolycksrådet var älg inblandad i 4 957 olyckor under 2006, för 2005 var antalet 4 092 och för 2004 var det 4 641 samt för 2003 var antalet 4 224. För vart och ett av 2006 och 2005 dödades 8 personer i älgolyckor.

Ökningen av olyckor mellan 2005 och 2006 är 21 % vilket är en betydande ökning och satt i relation till en minskad älgstam indikerar den att det förekommer mycket älg på våra vägar och ett fortsatt högt tryck på trafiksäkerhetsarbete för styrelserna i viltförvaltningsområdena för älg med bistånd från Vägverket och Polisen. En målsättning om minskat antal trafikolyckor och åtgärder mot flockbildningar vid våra större vägar blir viktiga inslag i planer som skall ligga till grund för älgförvaltningen.

Älgstammens jaktvärde

För de drygt 278 000 jägarna som betalat avgiften för jaktkortet, varav de flesta jagar älg, utgör älgjakten årets höjdpunkt. Vår älgstam är en utomordentligt värdefull resurs såväl för jägarna som för samhället i stort. Vid en undersökning som genomfördes 1986 vid SLU skattades älgstammens jaktvärde till hela 870 miljoner kronor varav köttvärdet utgjorde 40 %. Uppräknat från 1986 och till dagens avskjutningsnivå på knappt 90 000 älgar skulle nuvärdet vara ca 1,3 miljarder kronor.

Det finns pågående arbete för att få fram nya värdesberäkningar i form av bl.a. enkätundersökningar bland dagens jägare.

Om en aktiv lokal/regional viltförvaltning kan öka kvaliteten och avkastningen från vår älgstam utan att skador på skog och mark ökar så stiger värdet av älgstammen.

Övrigt

Utredningen föreslår ingen ändring på den jakttid som nu gäller och inom den nationella tidsram som viltförvaltningsområdena kan anordna sin älgjakt. Vid utläggningen av jakttiden är det angeläget att den sträcker sig över tillräcklig tid så att så många som möjligt får tillfälle till jakt enligt den plan som gäller för området.

Kommittédirektiv

Älgförvaltningen

**Dir.
2005:142**

Beslut vid regeringssammanträde den 8 december 2005.

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare skall analysera den nuvarande älgförvaltningen. Om det finns behov av förändringar skall utredaren lämna ett förslag som bygger på en förvaltningsmodell som är anpassad till älgstammens lokala ekologiska förutsättningar. Målet skall vara en livskraftig älgstam av hög kvalitet där stammen är i långsiktig balans med betesresurserna och älgstammens storlek genom lämplig avskjutning är anpassad till betestillgången, de areella näringarna och trafiksäkerheten. En enkel, rättssäker och kostnadseffektiv administration skall eftersträvas. Förslag skall lämnas på nödvändiga författningsändringar.

Bakgrund

Jakten är viktig för många i samhället som rekreation och som en del av försörjningen. Älgjakten intar här en särställning. Älg är dessutom ett viktigt bytesdjur för landets största rovdjur, varg och björn. Den svenska älgstammen har under det senaste seklet genomgått en väldig förändring genom ett förändrat skogsbruk som skapat stora mängder älgbete och en älgförvaltning som varit starkt inriktad på att öka älgstammen. Genom ökat kalvskytte och sparande av kor ökade från 1960-talet reproduktionen markant och gav förutsättningar för den s.k. älgexplosionen från 1970-talet, som kulminerade i en avskjutning på cirka 174 000 älgar 1983. Numera skjuts det årligen knappt 100 000 älgar. Älgköttet har ett betydande ekonomiskt värde som uppskattas till 500 miljoner kronor. Älgstammen förorsakar å andra sidan förluster i skogsbruket genom betesskador på skog och gröda och kostnader för den enskilde genom betes-

skador på skog och gröda. Älgen orsakar också olyckor i trafiken. Efter förslag i propositionen om jaktlag, m.m. (prop. 1986/87:58) skall älgjakten vara produktionsanpassad. Med det avses att älgstammens storlek genom en lämplig avskjutning anpassas till betes-tillgången, de areella näringarna och trafiksäkerheten. En produktionsanpassad älgjakt anses kräva att jakten huvudsakligen sker som licensjakt inom särskilt registrerade områden som är lämpliga för sådan jakt och med en bestämd avskjutning inom området.

Gällande rätt

Jaktområden

Som grundprincip för jakt efter älg gäller enligt 33 § jaktlagen (1987:259) att jakten endast får ske efter licens av länsstyrelsen och inom ett område som länsstyrelsen registrerat (licensområde).

I propositionen om jakt och viltvård (prop. 1991/92:9) uttalade regeringen att stammarna av framför allt älg, dovhjort, kronhjort och rådjur skall anpassas så att det uppstår en bättre balans mellan viltstammarnas storlek och intresset av att minska de skador viltet åstadkommer. Jägare och markägare skall ta ett större ansvar för att balansen uppnås. Det lokala samrådet i jakt- och viltvårdsfrågor skall intensifieras. I propositionen föreslogs vidare att stora och stabila licensområden skall kunna registreras som älgskötselområden där jakträttshavarna själva får avgöra älgavskjutningens storlek.

A-områden

Områden som tål en avskjutning av minst ett vuxet djur om året får av länsstyrelsen registreras som licensområden, A-områden. Ett sådant område kan bestå av en eller flera fastigheter. Jakttiden skall vara minst 70 dagar, om det inte finns särskilda skäl för en kortare tid. Produktionsanpassningen sker genom att länsstyrelsen beslutar om hur många älgar som får fällas. Älgtilldelningen får avse en gemensam tilldelning för flera områden, s.k. samlicens. Ett tilldelningsbeslut får även avse den totala avskjutningen inom ett eller flera områden under längre tid än ett jaktår, s.k. storlicens.

Det finns cirka 9 000 A-områden med en total areal på närmare 24 miljoner ha. På dessa områden fälldes 2004 närmare 59 000 älgar, vilket motsvarar en avskjutning på 2,1 älgar per 1 000 ha. Minimi-

arealen för att registrera ett A-område i södra Sverige ligger på ett par hundra hektar.

B-områden

Områden som inte uppfyller kraven för A-områden kan – om det finns särskilda skäl – av länsstyrelsen registreras för tilldelning av ett valfritt djur om året (vuxet djur eller kalv). Produktionsanpassningen sker genom att jakttiden är fem dagar eller den kortare tid som länsstyrelsen bestämmer. Genom att reglera jakttidens längd regleras således avskjutningens storlek.

B-områden tillkom genom ett riksdagsinitiativ 1987. Som särskilda skäl för att få registrera B-område angavs att

1. jakträttshavaren vägrats ansluta marken till angränsande A-område,
2. grannområdet tillstyrker registrering som B-område,
3. en jägare inte utan vidare kan beredas plats i en ny jaktgemenskap,
4. jakträttshavaren är äldre och inte har deltagit i jaktsamverkan, eller
5. det saknas praktiska möjligheter att ansluta marken till angränsande A-område.

Det finns ca 12 700 B-områden med en total areal på 827 000 ha. Där fälldes 2004 ca 2 300 älgar, vilket motsvarar 2,8 älgar per 1 000 ha.

K-områden

På områden som inte registrerats för jakt efter älg får endast älgkalv jagas, K-områden. Jakten är inte begränsad till ett visst antal djur men jakttiden är fem dagar eller den kortare tid som länsstyrelsen bestämmer. På K-områdena fälldes det 14 älgkalvar 2004. Dessa områden registreras inte av länsstyrelsen.

E-områden

Områden som har en sammanhängande areal av minst 20 ha får av länsstyrelsen registreras som licensområden för tilldelning av en älgkalv om året, E-områden. Jakttiden skall vara minst 70 dagar om det inte finns särskilda skäl för en kortare tid. Det finns ca 6 400

E-områden med en areal på knappt 0,6 miljoner ha. Där fälldes 2004 knappt 900 älgkalvar, vilket motsvarar 1,5 älgar per 1 000 ha.

Ä-områden

Trots bestämmelsen i 33 § jaktlagen om att jakt efter älg bara får ske efter licens av länsstyrelsen får ett område som har sådan storlek och arrondering att det medger vård av en i huvudsak egen älgstam av länsstyrelsen registreras som älgskötselområde, Ä-områden. Inom älgskötselområden sker jakten efter älg utan licens. Markägarna och jägarna bestämmer i stället tillsammans själva avskjutningens storlek. För älgskötselområden skall det finnas en skötselplan. Jakttiden skall vara 70 dagar om det inte finns särskilda skäl för en kortare tid.

Det finns närmare 700 Ä-områden med en total areal på närmare 12 miljoner ha. Där fälldes drygt 34 600 älgar 2004, vilket motsvarar 2,8 älgar per 1 000 ha.

Minimiarealen för att registrera ett Ä-område torde ligga på ca 3 000 ha i södra Sverige.

Överklagande

Länsstyrelsens beslut om registrering av licensområde enligt 33 § jaktlagen får överklagas hos länsrätt.

Tilldelning av älg

Ansökan om licens för jakt efter älg på A-områden ges in till länsstyrelsen. Som underlag för länsstyrelsens beslut äger ett samråd rum som administreras av Svenska Jägareförbundet. Förbundet har tillsammans med Lantbrukarnas Riksförbund, Jägarnas Riksförbund och Skogsindustrierna träffat en principöverenskommelse om riktlinjer för detta samråd. Samrådet lämnar förslag om avskjutningens storlek, tilldelning, avskjutningsprinciper, jakttider, skadeförebyggande åtgärder och biotopvårdsåtgärder. Resultatet av samrådet behandlas först av den viltvårdsnämnd som enligt 46 § jaktförordningen (1987:905) finns vid varje länsstyrelse. Nämnden lämnar en rekommendation till länsstyrelsen som därefter fattar beslut.

Avgifter

Den som ansöker om ny- eller omregistrering av ett licensområde eller av älgskötselområde skall betala en avgift på 750 kr till länsstyrelsen.

För varje vuxen älg som fälls skall en fällavgift betalas till länsstyrelsen. Denna fastställs av länsstyrelsen. Avgifterna bildar länsvisa älgvårdsfonder. Länsstyrelserna får lämna bidrag ur älgvårdsfonderna till administration av jakten, däribland registerhållning av områden, tilldelning av älgar, viltvård, information och utbildning i jaktfrågor.

Har fler älgar fällts än vad som följer av en licens skall en särskild avgift betalas till länsstyrelsen. Avgiften är 7 000 kr för vuxen älg och 3 000 kr för kalv.

Tidigare utredningar

Regeringen uppmärksammade i skrivelsen om uppföljning av skogspolitiken (skr. 2003/04:39) problemet med de stora klövviltstammarna och behovet av att hålla dessa på en acceptabel nivå, såväl från produktions- som naturvårdsynpunkt. I direktiven om utvärdering och översyn av skogspolitiken (dir. 2004:70) uppdras åt utredaren (Skogsutredningen 2004) att bl.a. granska denna fråga och lämna förslag på åtgärder. Det uppdraget skall redovisas senast den 30 september 2006.

Behovet av en översyn

Som framgår av redovisningen ovan sker älgjakten i fem olika typer av älgjaktsområden. Det nuvarande älgjaktssystemet med A- och B-områdena tillkom 1987. Det råder delade meningar om älgstammens kvalitet i delar av landet och från främst skogsnäringen har det framförts farhågor för de skogsskador som älgen orsakar. Regeringen gör mot denna bakgrund bedömningen att det finns skäl att se över älgförvaltningen med syfte att åstadkomma en livskraftig älgstam av hög kvalitet i långsiktig balans med betesresurserna.

Svenska Jägareförbundet, Jägarnas Riksförbund, Lantbrukarnas Riksförbund, Skogsindustrierna, Stora Enso Skog AB, Bergvik Skog AB, Korsnäs AB, SCA Skog AB, Holmen Skog AB, Sveaskog AB, Södra Skogsägarna, SÅGAB, Weda Skog AB och Såg i Syd har

gemensamt utarbetat ett ramförslag till en ny förvaltningsmodell för älg med syfte att få till stånd en populationsekologiskt baserad lokal förvaltning, förenklad administration och enhetliga produktionsanpassade jaktregler för en god älgstam i långsiktig balans med betesresurserna (dnr Jo2004/2075).

Förslaget innebär kortfattat att nuvarande älgjaksområden slopas och att länsstyrelsen i stället delar in länet i älgförvaltningsområden på minst 50 000 ha baserade på älgens rörelser och vandringsbenägenhet. För varje område bildas en samrådsgrupp som utarbetar en förvaltningsplan, grundad på insamlade data om bl.a. älgstammens storlek och älgskadesituationen samt fastställer avskjutningsmål. Förslagsställarna har hemställt att ett konkret förslag till reglering utarbetas inom ramen för den föreslagna förvaltningsmodellen.

Uppdraget

Mot bakgrund av vad som har redovisats ovan skall en särskild utredare analysera den nuvarande älgförvaltningen. Om utredaren anser att det finns behov av förändringar skall förslag lämnas på en ny förvaltningsmodell. Förslaget skall bygga på en ekosystembaserad lokal förvaltning som skall vara anpassad såväl efter den lokala älgstammens demografiska processer som de lokala ekologiska förutsättningarna. Jakten skall vara produktionsanpassad med en livskraftig älgstam av hög kvalitet i långsiktig balans med betesresurserna. Utredaren skall analysera hur incitamenten för avskjutning förändras genom förslag till ny förvaltningsmodell och om förändrade incitament leder till en samhällsekonomiskt bättre avvägd nivå på avskjutningen.

Den rätt som enligt 25 § rennäringslagen (1971:437) tillkommer medlem i sameby att jaga skall beaktas.

En enkel, rättssäker och kostnadseffektiv administration skall eftersträvas. Det ramförslag till älgförvaltningsmodell som har redovisats ovan kan utgöra en utgångspunkt för arbetet i den delen.

Behovet av kontroll och uppföljning av att uppsatta mål uppnås skall uppmärksammas.

Utredaren skall lämna förslag på de författningsändringar som kan motiveras av de förslag som lämnas.

Utredningsarbetet

Utredningsarbetet skall genomföras med utgångspunkt i tidigare utredningar, det ovan redovisade ramförslaget och efter samråd med Skogsutredningen 2004, berörda myndigheter, organisationer och andra intressen.

Redovisning av uppdraget

Utredaren skall redovisa uppdraget senast den 30 december 2006.

(Jordbruksdepartementet)

Kommittédirektiv

**Tilläggsdirektiv till Utredningen om
älgförvaltningen (Jo 2005:06)**

**Dir.
2006:132**

Beslut vid regeringssammanträde den 21 december 2006

Förlängd tid för uppdraget

Med stöd av regeringens bemyndigande den 8 december 2005 gav statsrådet Nykvist en särskild utredare i uppdrag att analysera den nuvarande älgförvaltningen (dir. 2005:142). Utredaren skall enligt direktiven redovisa uppdraget senast den 30 december 2006.

Utredningstiden förlängs. Utredaren skall slutredovisa uppdraget senast den 31 augusti 2007.

(Jordbruksdepartementet)